
Τα πώς και τα γιατί μιας βιώσιμης αλλαγής αναπτυξιακού προτύπου

2019/04/30 11:54 στην κατηγορία ΓΝΩΜΗ

Η αντίληψη που έχει εδραιωθεί για την οικονομική ανάπτυξη και την κοινωνική δικαιοσύνη, τόσο στα συστήματα που στηρίχθηκαν στη θεωρία του οικονομικού φιλελευθερισμού, όσο όμως και σε εκείνα που αναπτύχθηκαν σύμφωνα με τις αρχές του δημοκρατικού σοσιαλισμού, ήταν ότι πρώτα δημιουργείται πλούτος και μετά αναδιανέμεται.

Η κοινωνικά δίκαιη δηλαδή αναδιανομή για να συμβεί με επιτυχία, προϋποθέτει να υπάρχει αντικείμενο προς αναδιανομή, να υπάρχει δηλαδή πλούτος.

Η λογική μέχρι σήμερα ήταν ότι πρώτα έρχεται η ανάπτυξη της οικονομίας και μετά, αφού συσσωρευτεί πλούτος, αυτός κατανέμεται στις μη προνομιούχες οικονομικά τάξεις, ανάλογα με τον ορισμό που κάθε φορά δίνεται στην έννοια της κοινωνικής δικαιοσύνης.

Αυτό επιτυγχάνεται άλλοτε θεσμικά, μέσω της δημιουργίας δημόσιων δομών και κοινωνικών παροχών, όπως δρόμοι και συγκοινωνιακές υποδομές, σχολεία, νοσοκομεία, ασφαλιστικό σύστημα, δομές κοινωνικής φροντίδας, αλληλεγγύης και πρόνοιας και άλλοτε μέσω της εφαρμογής πολιτικής οικονομικών εργαλείων, όπως οικονομικών κινήτρων ή αντικινήτρων, φορολογικών επιβαρύνσεων, ελαφρύνσεων ή απαλλαγών, που λειτουργούν ως μέσα αναδιανομής του πλούτου από τους έχοντες στους μη προνομιούχους, καθώς και ως εργαλεία ενίσχυσης των χαμηλών και μεσαίων εισοδημάτων.

Ο ανταγωνισμός δημόσιου και ιδιωτικού τομέα

Η έκταση των δημόσιων δομών και το εύρος των κοινωνικών παροχών εξαρτάται κάθε φορά από την πολιτική και ιδεολογική προσέγγιση και τον βαθμό κοινωνικής ευαισθησίας κάθε συστήματος.

Στα ευρωπαϊκά σοσιαλδημοκρατικά συστήματα του 20ου αιώνα π.χ., όπως αυτά αναπτύχθηκαν κυρίως στη Γερμανία και τη Σκανδιναβία, η έκταση των δημόσιων δομών και του κοινωνικού κράτους ήταν εντυπωσιακή.

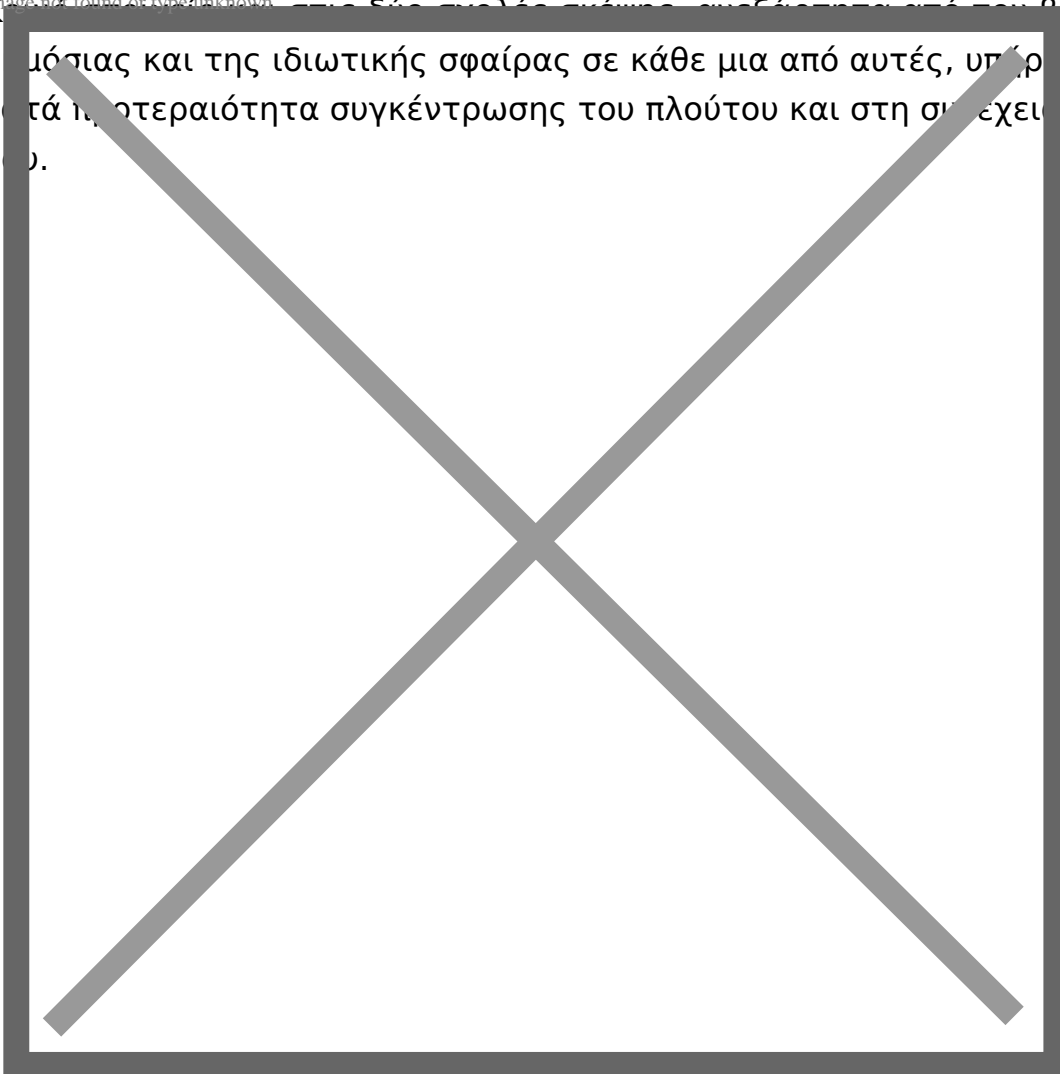
Σε κράτη που αναπτύχθηκαν με τη φιλελεύθερη αντίληψη για την οικονομία αντίθετα,

όπως η Μ. Βρετανία και οι ΗΠΑ, η έκταση των δημόσιων δομών ήταν περιορισμένη, καθώς ο ρόλος της ιδιωτικής οικονομίας ξεπέρασε τους προνομιακούς για αυτήν τομείς του εμπορίου, των επιχειρήσεων και της αγοράς και επεκτάθηκε και σε τομείς που στη σοσιαλιστική αντίληψη ήταν καθαρά δημόσιοι και είχαν κοινωνικό χαρακτήρα, όπως η εκπαίδευση, η υγεία, οι υποδομές, το περιβάλλον και η διαχείριση των φυσικών πόρων ή το ασφαλιστικό σύστημα και οι δομές κοινωνικής φροντίδας.

Και βέβαια σε μια σειρά από άλλα προηγμένα κράτη, μεταξύ των οποίων και οι χώρες του Ευρωπαϊκού νότου, οι κοινωνικές δομές αναπτύχθηκαν σαν ενδιάμεσες αποχρώσεις του γκρι, σε κάποιο βαθμό δηλαδή ως δημόσιες παροχές και σε κάποιον άλλο ως δραστηριότητες του ιδιωτικού τομέα.

Image not found or type unknown

Και βέβαια σε μια σειρά από άλλα προηγμένα κράτη, μεταξύ των οποίων και οι χώρες του Ευρωπαϊκού νότου, οι κοινωνικές δομές αναπτύχθηκαν σαν ενδιάμεσες αποχρώσεις του γκρι, σε κάποιο βαθμό δηλαδή ως δημόσιες παροχές και σε κάποιον άλλο ως δραστηριότητες του ιδιωτικού τομέα. Η φροντίδα για το περιβάλλον

Η φροντίδα για

το περιβάλλον

Αντίστοιχη αντίληψη αναπτύχθηκε και στον τομέα του περιβάλλοντος. Προηγήθηκαν

οι δράσεις της οικονομικής ανάπτυξης, οι οποίες και προκάλεσαν την υποβάθμιση του περιβάλλοντος και την εξάντληση των φυσικών πόρων και στη συνέχεια τμήμα του συγκεντρωθέντος πλούτου επενδύθηκε για την εκ των υστέρων προστασία και την αποκατάστασή τους.

Η οικονομική, κοινωνική και περιβαλλοντική κρίση

Το πολιτικό σύστημα που στηρίχθηκε στη διακριτή και ανεξάρτητη αντιμετώπιση οικονομικής ανάπτυξης, κοινωνικής προστασίας και περιβαλλοντικής φροντίδας ξεπέρασε τα όριά του στα χρόνια της παγκοσμιοποίησης της οικονομίας, οδηγώντας σε βαθιά οικονομική, κοινωνική και περιβαλλοντική κρίση.

Ήταν τότε που η επιθετική ανάπτυξη που εισήγαγε η ακραία εκδοχή της οικονομικά φιλελεύθερης παγκοσμιοποίησης, ανάγκασε τη σοσιαλδημοκρατία, για να επιβιώσει, να προσεγγίσει τα νεοφιλελεύθερα πολιτικά συστήματα.

Αυτό συνέβη γιατί οι ιδιωτικοποιήσεις δημόσιων και κοινωνικών δομών, κάτω από την ισχυρή πίεση του άκρως επιθετικού διεθνούς οικονομικού ανταγωνισμού, έφτασαν να θεωρούνται ως απόλυτες προϋποθέσεις οικονομικής ανάπτυξης.

Περιορίστηκε έτσι δραστικά ο ρόλος του κοινωνικού κράτους και παραχωρήθηκαν σε ιδιωτικά συμφέροντα εκτεταμένες δημόσιες δομές που χρειάστηκαν πολλά χρόνια και μεγάλες δημόσιες επενδύσεις για να δημιουργηθούν, όπως συγκοινωνίες, αεροδρόμια, λιμάνια, δημόσια γη, φυσικοί πόροι και συστήματα και δομές εκπαίδευσης και υγείας.

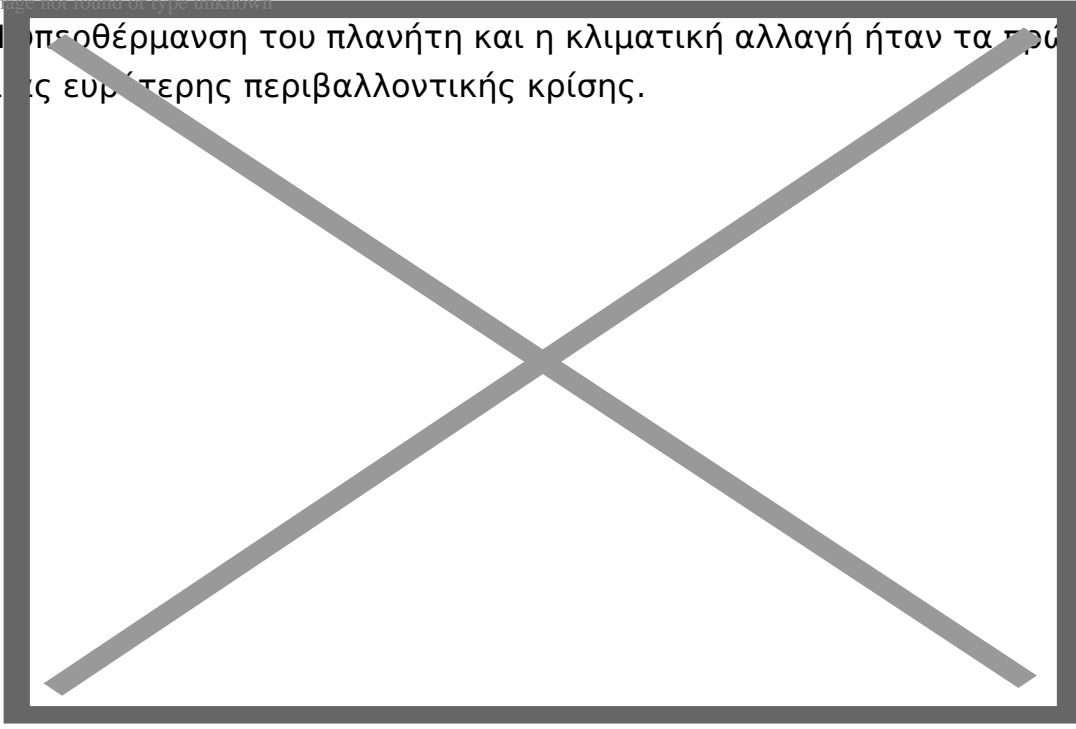
Η νεοφιλελεύθερης κατεύθυνσης ανάπτυξη της οικονομίας έδειξε γρήγορα ότι μοναδικός της σκοπός ήταν η συγκέντρωση του πλούτου σε μια μικρή οικονομική ολιγαρχία και ο δραστικός περιορισμός των κοινωνικών δαπανών, με αποτέλεσμα τη φτωχοποίηση εκτεταμένων τμημάτων του πληθυσμού και την εντυπωσιακή έκρηξη των ανισοτήτων, ειδικά στις χώρες που ήταν οι ασθενέστεροι κρίκοι της παγκόσμιας οικονομικής αλυσίδας.

Η οικονομική ύφεση που έπληξε τον πλανήτη ήταν η επιβεβαίωση ότι το νεοφιλελεύθερο πολιτικό σύστημα δεν απέτυχε μόνο κοινωνικά, αλλά και οικονομικά.

Από την άλλη, οι μη αναστρέψιμες αλλαγές που προκάλεσε στο περιβάλλον η επιθετική ανάπτυξη της παγκοσμιοποίησης ξεπέρασαν τη φέρουσα ικανότητα του πλανήτη και οδήγησαν σε εκτεταμένες και μη αναστρέψιμες καταστροφές σημαντικών οικοσυστημάτων, όπως δασών, εδαφών, νερών, ατμόσφαιρας και θαλασσών, καθώς και εξάντληση των μη ανανεώσιμων φυσικών και ενεργειακών αποθεμάτων.

Image not found or type unknown

Η υπερθέρμανση του πλανήτη και η κλιματική αλλαγή ήταν τα πρώτα συμπτώματα μιας ευρύτερης περιβαλλοντικής κρίσης.

Η αλλαγή

αναπτυξιακού προτύπου σε βιώσιμη κατεύθυνση

Η οδυνηρή εμπειρία της κρίσης δεν επιτρέπει σήμερα δεύτερες σκέψεις για το τι πρέπει να γίνει στο εξής. Αν επαναληφθεί η ίδια νεοφιλελεύθερη συνταγή, κάτι που για ευνόητους λόγους επιθυμεί διακαώς και επιδιώκει η οικονομική ολιγαρχία και οι εκφραστές της, οι εκπρόσωποι δηλαδή των συντηρητικών πολιτικών σχηματισμών, θα επαναληφθεί η ίδια ιστορία της οικονομικής, κοινωνικής και περιβαλλοντικής αποτυχίας.

Η λύση βρίσκεται στη ριζική αλλαγή του παραγωγικού συστήματος και του αναπτυξιακού προτύπου σε κατεύθυνση αντίθετη από αυτή που οδήγησε στην κρίση.

Η απόλυτη προτεραιότητα που είχε η οικονομική ανάπτυξη μέχρι σήμερα σε όλα τα συστήματα, πρέπει να δώσει τη θέση της σε ένα βιώσιμο αναπτυξιακό πρότυπο, που θα χαρακτηρίζεται από την ισόρροπη συμμετοχή των οικονομικών, των κοινωνικών και των περιβαλλοντικών πλευρών της ανάπτυξης.

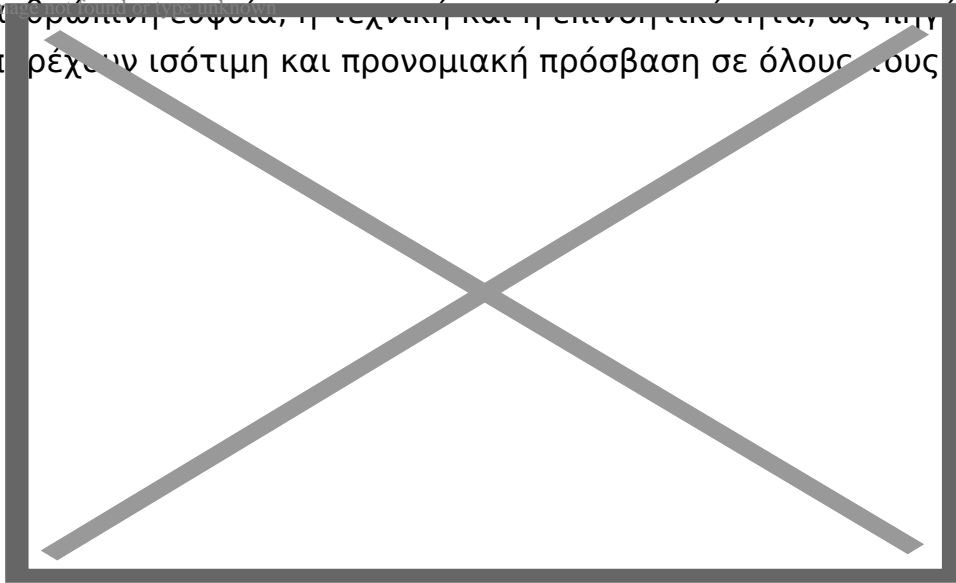
Στο νέο αυτό πρότυπο της βιώσιμης ανάπτυξης, η κοινωνική δικαιοσύνη δεν θα αποδίδεται εκ των υστέρων, μέσω της αναδιανομής του πλούτου που θα έχει ήδη συσσωρευτεί, αλλά θα ενσωματώνεται εξ αρχής στην ίδια την αναπτυξιακή διαδικασία, η οποία πλέον θα επιτρέπει την ισότιμη συμμετοχή όλων σε αυτήν, αποδίδοντας ίση πρόσβαση και ίσες ευκαιρίες σε όλους.

Με τον τρόπο αυτόν η παραγωγή του πλούτου θα αφορά ισότιμα όλους τους πολίτες

και όχι μόνο μια μικρή ολιγαρχία που θα κατέχει κατά αποκλειστικότητα τα μέσα της παραγωγής.

Η ισότιμη πρόσβαση όλων στην ανάπτυξη επιτυγχάνεται με την ανάδειξη της τοπικής οικονομίας και των συγκριτικών ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων κάθε τόπου σε πλουτοπαραγωγική πηγή.

Το κλίμα, η φύση, τα προϊόντα της γης και οι φυσικοί πόροι, ο πολιτισμός και η ανθρώπινη ευφυΐα, η τεχνική και η επενδυτικότητα, ως πηγές οικονομικής ανάπτυξης, πρέπει να έχουν ισότιμη και προνομιακή πρόσβαση σε όλους τους κατοίκους μιας περιοχής.

Η «πράσινη»

ανάπτυξη

Αντίστοιχη είναι και η «πράσινη», όπως αποκαλείται, αλλαγή στο αναπτυξιακό πρότυπο που διασφαλίζει την περιβαλλοντική ακεραιότητα και την προστασία της φύσης και των πηγών της.

Η επιλογή εξ αρχής «πράσινων» οικονομικών δραστηριοτήτων που δεν υποβαθμίζουν το περιβάλλον και δεν εξαντλούν τους φυσικούς πόρους, είναι μια επιλογή που και διάρκεια έχει, καθώς είναι συμβατή με τον τόπο στον οποίο αναπτύσσεται, αλλά είναι και ισχυρά ανταγωνιστική, αφού είναι απαλλαγμένη από το κόστος της εκ των υστέρων περιβαλλοντικής αποκατάστασης και φροντίδας.

Το μυστικό της υπεροχής αυτής της αλλαγής του αναπτυξιακού προτύπου κρύβεται στην ενσωμάτωση και ισότιμη συμβολή της οικονομίας, της κοινωνίας και του περιβάλλοντος, που συνιστούν τους τρεις πυλώνες της ανάπτυξης.

Γι αυτό αυτή η ανάπτυξη έχει διάρκεια και μπορεί συγχρόνως να είναι και οικονομικά αποδοτική, και κοινωνικά δίκαιη και περιβαλλοντικά εφικτή.

Προοδευτική συστράτευση απέναντι στην αντίδραση του κατεστημένου

Η αντίδραση της οικονομικής ολιγαρχίας και των πολιτικών εκφραστών της σε έναν ριζικό παραγωγικό μετασχηματισμό στην κατεύθυνση μιας βιώσιμης μεταρρύθμισης της αναπτυξιακής διαδικασίας, είναι φανερό ότι θα είναι σθεναρή και λυσσαλαία.

«Το σύστημα θα δώσει τα ρέστα του», όπως λέγεται, καθώς κινδυνεύει να χάσει το μοναδικό πλεονέκτημα που απέκτησε στα χρόνια της παγκοσμιοποίησης της οικονομίας και μετέπειτα της κρίσης.

Γι αυτό χρειάζεται μια ευρύτερη προοδευτική συμμαχία και συστράτευση όλων των πολιτικών δυνάμεων, από το κέντρο μέχρι την αριστερά, που δεν προσχώρησαν στις σειρήνες του Νεοφιλελευθερισμού και που πιστεύουν στην οικονομική, την κοινωνική και την περιβαλλοντική δικαιοσύνη και οι οποίες είναι πρόθυμες να αγωνιστούν υπέρ των πολλών και ενάντια στην οικονομική ολιγαρχία που εκπροσωπεί το παλιό πολιτικό κατεστημένο.

Ο αγώνας θα είναι δύσκολος και θα έχει μεγάλη διάρκεια, όμως όπως η ιστορία διδάσκει, για μια ακόμη φορά το συλλογικό συμφέρον, η κοινωνική δικαιοσύνη και η ανάγκη επιβίωσης των πολλών θα κατισχύσουν απέναντι στην ιδιοτέλεια μιας μικρής, αλλά πανίσχυρης, καθώς κατέχει τα μέσα και την εξουσία, οικονομικής ολιγαρχίας.

Γιάννης Α. Μυλόπουλος,

καθηγητής Πολυτεχνικής Σχολής ΑΠΘ και πρόεδρος της “Αττικό Μετρό”,

(αναδημοσίευση από το Αθηναϊκό Πρακτορείο Ειδήσεων)